

ที่นี่...ที่บ้านวังกะ ผังวัดวังกะฯ สังขละบุรี*

สุจิตลักษณ์ ตีผดุง

ประกาศวี คำสอาด

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง "ที่นี่...ที่บ้านวังกะ ผังวัดวังกะฯ สังขละบุรี" เป็นส่วนที่สองของรายงานการวิจัยเรื่อง "ชุมชนมอญบ้านวังกะ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี: ความเป็นมาและการปรับเปลี่ยน" ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมา ชีวิตความเป็นอยู่ การปรับเปลี่ยนและการดำรงอยู่ของชาวมอญพลัดถิ่นที่บ้านหมู่ 2 ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี และเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์มอญในประเทศไทย บทความนี้เป็นการนำเสนอสภาพชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรม วิถีวัฒนธรรมของชาวมอญบ้านวังกะ ซึ่งทั้งบ้านเรือนอยู่ในพื้นที่ของวัดวังกะวิเวการาม หมู่ 2 ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี รวมทั้งยังเป็นการนำเสนอภาพรวมของการปรับเปลี่ยนและการมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนอื่นๆ ในตำบลหนองลูด้วยกัน

*บทความนี้เป็นส่วนที่ 2 ต่อจากส่วนที่ 1 เรื่อง "จากเกาะแห่งผู้สังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี" ตีพิมพ์ใน วารสารภาษาและวัฒนธรรม ปีที่ 24 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2548) หน้า 29-45 ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง "ชุมชนมอญบ้านวังกะ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี: ความเป็นมาและการปรับเปลี่ยน" ในช่วงเวลาตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2545 - กรกฎาคม 2546 โดยได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยประจำปี 2545 จากสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ

** รองศาสตราจารย์ประจำสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

*** เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

ABSTRACT

This article is the second part of the research project "The Mon Community at Ban Wang-ka, Sangkhlaburi District, Kanchanaburi Province: History and Changes". The objectives are to present the history, way of life, changes and the present state of the displaced Mon people at Ban Wang-ka, Tambon Nonglu, Sangkhlaburi District, Kanchanaburi Province, and to offer some basic knowledge about, and an understanding of, the Mon ethnic group in Thailand. This last part provides some detailed pictures of the lifestyle, traditions and cultural heritage of the Mon people, to show how they try to maintain and/or adapt in order to cope with the changing environment. The article also outlines their relationship with the local people in the nearby areas.

ชาวมอญที่บ้านวังกะ อำเภอลี้ขลุ่ยบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ในปัจจุบันมีประมาณ 1,000 กว่าครัวเรือน ส่วนใหญ่ประมาณ 90% อพยพมาจากหมู่บ้านต่างๆ เช่น จากเมืองเย เมืองสอบก เมืองมูเตง เมืองเมาะล่ำเลิง เมืองสะเทิม ฯ ในอำเภอเย ในเมืองเมาะละเทม่ง ซึ่งตั้งอยู่ในรัฐมอญ สหภาพเมียนมาร์

สภาพชีวิตความเป็นอยู่

เมื่อหลวงพ่อดุตตะได้ขออนุญาตจากอำเภอให้ชาวมอญมาตั้งหลักแหล่งที่บ้านวังกะปัจจุบันนี้ ตั้งแต่เมื่อประมาณ พ.ศ. 2495 หลวงพ่อได้ขอให้ชาวบ้านปฏิบัติตามกฎที่กำหนดไว้ 4 ข้อ คือ 1. ห้ามดื่มสุรา 2. ห้ามเล่นการพนัน 3. ห้ามลักทรัพย์ และ 4. ห้ามผิดลูกผิดเมียใคร หากใครทำผิดแล้วหลวงพ่อบรรพชาเมื่อใดก็จะให้ออกจากหมู่บ้านในวันนั้น และที่สำคัญชาวมอญในหมู่บ้านทุกคนจะต้องสำนึกในพระคุณของแผ่นดินไทย

ชาวมอญเป็นกลุ่มที่รักความสงบ รักพวกพ้อง ชยันตชัยในการทำมาหากิน ชนชาตินิยมที่อพยพเข้ามาที่บ้านวังกะก่อน พ.ศ. 2505 ได้สร้างบ้านอย่างเป็นหลักเป็นฐาน เนื่องจากคิดปึกหลักทำมาหากินในประเทศไทยอย่างถาวร แต่พวกที่อพยพเข้ามาในช่วงหลังๆ จะสร้างบ้านบริเวณเต็ดชายน้ำและขยายหมู่บ้านใหม่ออกไป ลักษณะบ้านของชาวมอญที่ใหม่สร้างด้วยไม้ไผ่และใบหญ้าแฝกแห้ง ยกพื้นสูง เนื่องจากอยู่ติดน้ำ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวมอญมักจะอาศัยใกล้กับแหล่งน้ำ ในหมู่บ้านวังกะมีแม่น้ำซองกาเรียเป็นแม่น้ำสายสำคัญและมีความอุดมสมบูรณ์ ชาวมอญจึงใช้น้ำจากแหล่งนี้ในชีวิตประจำวัน เป็นต้นว่า ใช้อาบ ใช้ซักล้าง และใช้ในการเกษตร

การปกครอง

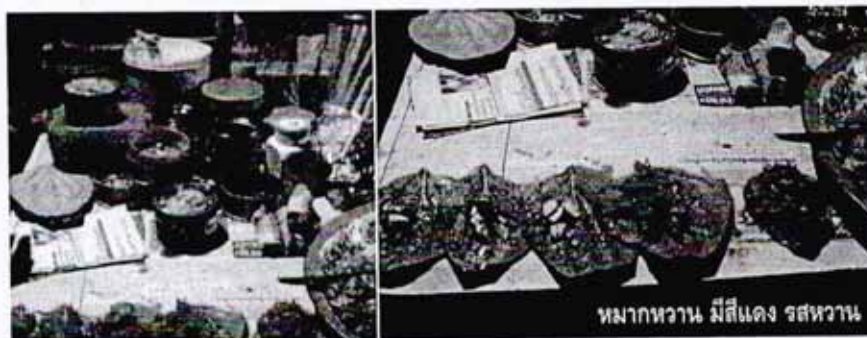
บ้านวังกะในปัจจุบันมีพื้นที่ไม่มากนัก ทั้งนี้เพราะพื้นที่ทั้งหมดของหมู่บ้านตั้งอยู่ในที่ของวัดวังกวีเวการาม การจัดแบ่งพื้นที่จึงมีเฉพาะที่ปลูกบ้านเป็นแปลงๆ เพียงแปลงละ 30 ตารางวาเท่านั้น ไม่มีพื้นที่ทำกิน และจัดรวมเป็นกลุ่มๆ เรียกว่า "คุ่ม" หลวงพ่อจึงให้มีการแต่งตั้งหัวหน้าคุ่ม มีกำนันผู้ใหญ่บ้านที่เลือกตั้งเข้ามาปกครองดูแลเหมือนหมู่บ้านไทยทั่วๆ ไป มีฝ่ายปกครองท้องที่ดูแลตามลำดับชั้น แต่ที่นี้จะแตกต่างจากหมู่บ้านอื่นตรงที่ชาวมอญเกือบทั้งหมดไม่มีสถานภาพเป็นคนไทย จึงไม่มีสิทธิ์เลือกตั้งกำนันผู้ใหญ่บ้านที่จะมาปกครองหมู่บ้านด้วยตนเอง ผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเข้ามาจะเป็นคนไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง หรือไม่ก็เป็นคนไทย ซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ฝั่งอำเภอเท่านั้น

ด้านการปกครองท้องถิ่นของหมู่บ้าน เป็นภาระหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านซึ่งอยู่ฝั่งอำเภอ และมีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่เป็นผู้คอยดูแลช่วยเหลือ หัวหน้าคุ่มแต่ละคุ่มในหมู่บ้านทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน แต่ไม่มีอำนาจที่จะตัดสินใจหรือควบคุมตัดสินลงโทษผู้กระทำความผิด ทุกอย่างเป็นไปตามระบบการปกครองท้องถิ่นของราชการไทยทั้งสิ้น การดูแลให้ชาวบ้านปฏิบัติตามกฎทั้ง 4 ข้อที่หลวงพ่อดำรงไว้ก็ไม่สามารถทำได้อย่างเคร่งครัดเหมือนเมื่อครั้งยังเป็นชุมชนขนาดเล็ก

วัฒนธรรมการกิน

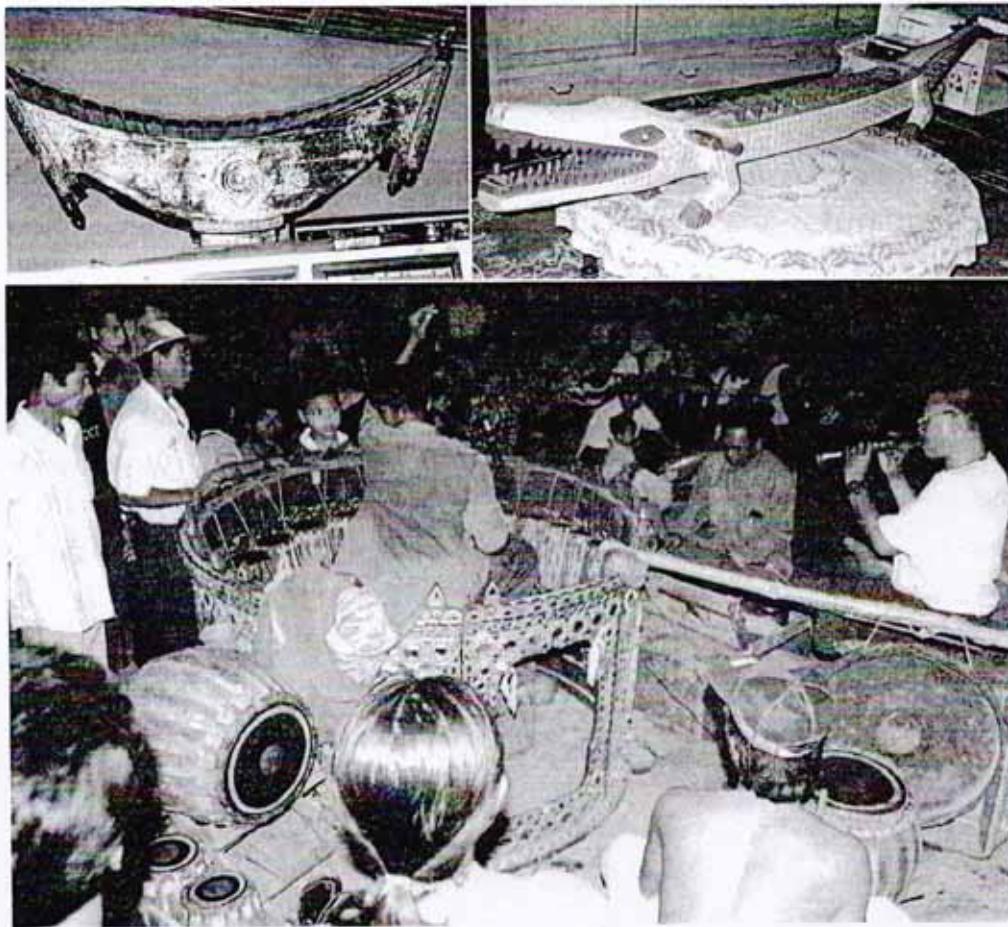
ชาวมอญส่วนใหญ่นิยมทานอาหารที่มีรสมัน อาหารหลักที่คนมอญนิยมกันมากแทบทุกครัวเรือน คือ ข้าวสวัยกับแกงกระเจียบ น้ำพริกกะปิมอญ แกงฮังเล และอาหารที่มีรสเปรี้ยว เหตุที่คนมอญชอบทานใบกระเจียบเพราะว่าหาได้ง่าย และเป็นสมุนไพรด้วย อาหารมื้อเช้าที่นิยมคือ ขนมจีนน้ำยาหยวกกล้วย น้ำยามีลักษณะเป็นน้ำใสๆ ประกอบด้วยปลาที่โขลกรวมกันกับเครื่องน้ำพริกแกงใส่ขมิ้น ใส่หยวกกล้วยหั่นเป็นแว่นๆ กินกับผักทอดหรือหอมทอด (ผสมกับแป้งและเครื่องแกงทอด คล้ายทอดมัน) กินกับเครื่องเคียง คือ ผักสะระแหน่ พริกป่น น้ำมะนาวหรือน้ำมะขามเปียก สำหรับขนมที่นิยมกินกัน คือ ขนมดังแตก และขนมกระเบื้อง

วัฒนธรรมการกินอีกลักษณะหนึ่งของชาวมอญ คือ การกินหมาก ทั้งเด็กและผู้ใหญ่นิยมเคี้ยวหมากเล่น ประโยชน์อย่างหนึ่งของการกินหมาก คือ ทำให้ฟันทน ไม่ผุง่าย เนื่องจากน้ำยางหมากและส่วนผสมเคลือบฟันทำให้ฟันทนแข็งแรง ฆ่าเชื้อโรค และทำให้ปากหอม หมากที่กินกันมี 2 ชนิด คือ หมากเมาและหมากหวาน หมากหวานนั้นจะมีมะพร้าวขูดเส้นย้อมสีแดง รสหวาน ทำให้ชวนกิน และเพื่อให้คนที่ไม่เคยกินหรือผู้ที่ชอบรสหวานสามารถกินได้ เพราะไม่เมาเท่ากับหมากเมา หมากเอนามีส่วนผสมของพลู หมากแก่แห้งจัดและเครื่องปรุงที่มาจากสภาพเมียนมาร์

วัฒนธรรมดนตรี

ที่บ้านวังกะมี่ปี่พาทย์มอญซึ่งมักจะใช้บรรเลงตอนชกมวยคาดเชือกชนิดของเครื่องดนตรีมีไม่มากนัก ส่วนใหญ่ก็มีปี่มอญ ระนาด ตะโพนมอญ และฆ้องแบบมอญ เครื่องดนตรีเหล่านี้มีเสียงที่มีจังหวะเร็วและเร้าใจในการต่อสู้ชกมวย ส่วนเรื่องของเพลงมอญแท้ๆ ที่เรียกว่า “ทะแยมมอญ” ก็ยังคงมีเล่นกันอยู่ ทะแยมมอญมีลักษณะคล้ายลิเกไทย เพราะมีทั้งการร้องและการรำประกอบ สำหรับเนื้อหาคำร้องและทำนองนั้นขึ้นอยู่กับงานที่เล่นเป็นสำคัญ สำหรับเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบในการเล่นทะแยมมอญนั้นประกอบไปด้วย จะเข้ ซอสามสาย ขลุ่ย กลองมอญ และฉิ่ง

เครื่องดนตรีในวงปี่พาทย์มอญและทะแยมอญ

ภาษาพูด

ชาวมอญส่วนใหญ่จะพูดภาษามอญแบบเมืองเย หรือที่เรียกว่า “ภาษามอญกลาง” หรือ “ภาษามอญเมาะละແມ່” ซึ่งเปรียบได้กับภาษาไทยกรุงเทพฯ จากคำบอกเล่าของชาวบ้านที่บ้านวังกะ ภาษามอญจะมีสำเนียงการออกเสียงแตกต่างกันไปตามพื้นที่ เช่น คำที่แปลว่า “กิน” จะมีการออกเสียงต่างกัน ซึ่งจะทำให้บอกได้ว่าเป็นชาวมอญมาจากเมืองใดในสหภาพเมียนมาร์

[jiáʔ] เขียะ เป็นภาษามอญแบบ “ภาษามอญกลาง” พูดกันในเมืองเมาะตะมะ, เย, เมาะล่าเล็ง

[ciáʔ] เจียะ? เป็นภาษามอญแบบ “ภาษามอญพะสิม” พูดกันในเมืองย่างกุ้ง

[cíʔ] จือะ เป็นภาษามอญแบบ “ภาษามอญพะโก” พูดกันในเมืองหงสาวดี

การแต่งกาย

ผู้ชายชาวมอญแต่งกายด้วยการนุ่งโสร่งแบบดั้งเดิมทับเสื้อแขนสั้นหรือแขนยาวก็ได้ ผู้หญิงนุ่งผ้าถุงยาว ผ้าถุงด้านบนจะใช้ผ้าฝ้ายสีดำเย็บติดไว้เป็นหัวชั้น มักจะไม่คาดเข็มขัด แต่นุ่งพันเหน็บไว้ที่เอว ส่วนเสื้อของสาวรุ่นอาจจะใช้ผ้าชิ้นเดียวกันกับผ้าถุงหรือชิ้นอื่นก็ได้ ตัดเย็บเข้ารูปทรง ผ้าหน้าติดกระดุม มักเป็นเสื้อเอวลอย สีลันสไตน์ มีผ้าสไบหลากหลายสีสวยงามพาดบ่าอยู่ด้วยเสมอ เมื่อเวลาแต่งตัวจะไปวัดหรืองานประเพณี สำหรับเสื้อของหญิงสูงอายุชาวมอญจะเป็นแบบเข้ารูป กระดุมป้ายข้างสีสุภาพ

การแต่งกายของหญิงชาวมอญ

การศึกษา

ด้วยสายตาที่มองการณ์ไกลของหลวงพ่อดุตตะมะ ซึ่งมองเห็นว่าการศึกษาคือสิ่งจำเป็นสำหรับลูกหลานชาวมอญบ้านวังกะ ในปัจจุบันแหล่งความรู้ที่สำคัญของชาวบ้านวังกะ ที่เป็นการริเริ่มของหลวงพ่อดุตตะมะ ได้แก่

1) โรงเรียนวัดวังกวีเวการาม เปิดสอนเมื่อ พ.ศ. 2512 ต่อมาใน พ.ศ. 2526 การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย สร้างอ่างเก็บน้ำเขื่อนเขาแหลมในเขตอำเภอทองผาภูมิ เป็นเหตุให้น้ำท่วมโรงเรียน ทางราชการไฟฟ้า จึงได้จัดสรรที่ดินบริเวณสามประสบ และก่อสร้างอาคารทดแทนให้ เปิดสอนระดับอนุบาล ประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น ตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา นักเรียนส่วนใหญ่เป็นชาวมอญ และชาวมอญ ใน

ทุกวันศุกร์นักเรียนจะใส่ชุดประจำชาติของตนเองมาโรงเรียน เช่น เด็กชาวไทยก็จะใส่ชุดหม้อห้อม ส่วนเด็กชาวมอญก็จะใส่เสื้อแขนกระบอกสีขาวหรือเสื้อนักเรียน ผู้ชายใส่สร้อยสีแดง ส่วนผู้หญิงก็จะใส่ผ้าถุงสีแดง เป็นต้น

การแต่งกายของเด็กนักเรียน

2) วัดวังกิ้วะวาราม ถือเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญอีกแหล่งหนึ่งในด้านพุทธศาสนา มีพระภิกษุและสามเณรเดินทางมาศึกษาหาความรู้ที่วัดแห่งนี้มากมาย และยังเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญของเด็กเร่ร่อน คือ เด็กที่ไม่ได้เข้ารับการศึกษาระบบของโรงเรียน เด็กเหล่านี้จะได้เรียนตัวเขียนภาษามอญจากพระในวัด โดยใช้ศาลาวัดเป็นที่ทำการเรียนการสอน แบ่งเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงเช้าเรียนภาษามอญจากพระภิกษุ ช่วงบ่ายเรียนภาษาอังกฤษจากภรรยาที่อยู๋ในหมู่บ้าน

3) การศึกษานอกโรงเรียน เด็กชาวมอญส่วนหนึ่งได้รับการศึกษาจากการศึกษานอกโรงเรียน โดยทางอำเภอเป็นผู้จัดขึ้น ส่วนมากมักจะทำการเรียนการสอนกันในช่วงเวลาเย็น สัปดาห์ละครั้ง สถานที่ที่ใช้เรียน คือ ศาลาสำหรับอ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน

4) ศูนย์อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยรามัญพัฒนาเด็กเล็กก่อนเกณฑ์และพัฒนาส่งเสริมวิชาชีพ เป็นสถานที่ให้ความรู้แก่เด็กชาวมอญที่ผู้ปกครองไม่ยอมส่งให้ไปโรงเรียน และเด็กเล็กที่พ่อแม่ต้องไปทำงาน โดยมี

ครูดูแล ที่นี้จะสอนให้เด็กเลือกอ่านและเขียนภาษาไทย ถ้าเป็นเด็กที่โตแล้ว ก็จะสอนการเย็บปักถักร้อย เพื่อเตรียมสู่การทำงานในโรงงานเย็บผ้า

ระบบสาธารณูปโภค

ไฟฟ้า หมู่บ้านวังกะมิไฟฟ้าของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเข้าสู่หมู่บ้านตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 โดยหลวงพ่อดุตตะได้ซื้อสายไฟและเสาไฟฟ้ามาเอง แล้วแจ้งให้ทางการไฟฟ้ามาเดินสายไฟฟ้าให้หมู่บ้าน ดังนั้น บ้านเรือนส่วนใหญ่จึงมีไฟฟ้าใช้ แทบทุกหลังคาเรือนมีโทรทัศน์ และยังมีการติดตั้งเคเบิลทีวีในหมู่บ้านด้วย แต่บ้านของชาวมอญที่อพยพเข้ามาอยู่ใหม่ ที่เรียกว่าบริเวณหมู่บ้านมอญใหม่บางส่วนจะยังไม่มีไฟฟ้าใช้

น้ำ ที่ใช้เพื่อการอุปโภคบริโภคมาจากประปาหมู่บ้านที่ดำเนินการโดยเอกชน ซึ่งเริ่มมีเมื่อ พ.ศ. 2542 น้ำที่นำมาทำประปา นี้จะสูบน้ำจากแม่น้ำของกาเรียวแล้วเก็บไว้ที่บ่อพักน้ำท้ายหมู่บ้านก่อนจะแจกจ่ายไปสู่ครัวเรือนต่างๆ แต่ก็ยังมีบางครัวเรือนที่อยู่ติดริมแม่น้ำของกาเรียวและครัวเรือนในชุมชนมอญใหม่ก็จะใช้น้ำจากแม่น้ำของกาเรียว หรือขุดเจาะบ่อน้ำบาดาลใช้เอง

การคมนาคม ในหมู่บ้านมีถนนลาดยางแล้ว โดยทางทหารและเทศบาลดำเนินการตามคำขอร้องของหลวงพ่อดุตตะ มีบริการรถจักรยานยนต์รับจ้าง ในการเดินทางไปยังที่ต่างๆ ในหมู่บ้านและการข้ามมาฝั่งอำเภอ แต่ชาวมอญบางส่วนยังคงใช้วิธีการเดินเท้าในการเดินทางข้ามมาฝั่งอำเภอ โดยเดินข้ามมาทางสะพานอุตตมานุสรณ์ ซึ่งเป็นสะพานไม้ที่สร้างขึ้นด้วยแรงศรัทธาของชาวมอญที่มีต่อหลวงพ่อดุตตะ

การสื่อสาร ในหมู่บ้านจะมีโทรศัพท์สาธารณะอยู่ในหมู่บ้านส่วนหนึ่ง โทรศัพท์ส่วนบุคคลยังมีการขอติดตั้งอยู่ไม่มาก เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่จะมีโทรศัพท์มือถือกันแล้ว

ระบบเศรษฐกิจ

เนื่องจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ได้สร้างเขื่อนเขาแหลมหรือเขื่อนวชิราลงกรณ์ ทำให้ที่ดินทำกินเดิมของชาวบ้านถูกน้ำท่วม จึงต้องย้ายมาอยู่ที่บ้านวังกะมิในปัจจุบัน ซึ่งไม่มีพื้นที่ทำมาหากิน ชาวมอญที่นี้จึงดำรงชีพด้วยการเป็นเกษตรกร ปลูกพืชผักสวนครัว เช่น กระเจี๊ยบ และลูกเนียง มีการปลูกข้าวไร่ตามเชิงเขาบ้างเล็กน้อย ส่วนพืชผักมักปลูกกันตามริมแม่น้ำตามฤดูที่เหมาะสม เช่น ในช่วงน้ำในแม่น้ำลด พื้นดินริมน้ำ และขายน้ำมีความอุดมสมบูรณ์ พอถึงฤดูน้ำหลากน้ำก็จะท่วมพื้นที่เพาะปลูกเกือบทั้งหมด การปลูกพืชผักนี้ก็ไว้ใช้บริโภคภายในครอบครัวและปลูกไว้ขายบางส่วน เช่น ใบกระเจี๊ยบซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจของชาวมอญที่นี้ จะมีพ่อค้าคนกลางมารับไปขายถึงที่มหาชัย ผู้ขายชาวมอญส่วนหนึ่งมีอาชีพรับจ้างทั่วไป เช่น ขุดดินทางป่า ขักรับจ้างบรรทุกของไปค้าขายในค่ายผู้อพยพและหมู่บ้านชายขอบต่างๆ เป็นต้น

ด้วยเหตุที่ว่าอำเภอสังขละบุรีเป็นแหล่งท่องเที่ยว อาชีพที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของชาวมอญ คือ ค้าขาย

ในบริเวณวัดวังแก้วเวการามด้านเจดีย์พุทธคยาจำลอง จะมีตลาดขายของที่ระลึก ซึ่งสินค้าส่วนใหญ่จะมาจาก สหภาพเหมียนมาร์ เช่น อัญมณีจำพวกเพชร พลอย หยก สินค้าหัตถกรรมที่ทำจากไม้ ถือเป็นแหล่งรายได้หนึ่งของชาวมอญ

ที่ฝั่งอำเภอสังขละบุรี มีโรงงานเย็บผ้าโหลหลายแห่ง นับเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญอีกแหล่งหนึ่งของ ชาวมอญที่นี่ แรงงานส่วนมากจะเป็นสาวมอญในหมู่บ้าน ส่วนหญิงวัยแรงงานบางส่วนจะไปทำงานที่โรงงานเย็บ ผ้าโหลบริเวณศูนย์อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยรามัญพัฒนาเด็กเล็กก่อนเกณฑ์และพัฒนาส่งเสริมวิชาชีพ ที่ บริเวณเจดีย์พุทธคยาจำลอง

ด้วยความจำกัดทางพื้นที่ และการอพยพเข้ามาของชาวมอญซึ่งมีอยู่เรื่อยๆ รวมทั้งการขยาย ครอบครัวของชาวมอญที่อยู่มาแต่เริ่ม ทำให้พื้นที่ตั้งบ้านเรือนและที่ทำกินไม่พอเพียงต่อจำนวนประชากร ชาวมอญส่วนหนึ่งจึงเป็นบุคคลที่ว่างงาน

โรคภัยไข้เจ็บ

ที่พบมากที่สุด คือ ไข้มาลาเรีย และโรคขาดสารอาหาร หากเกิดเจ็บป่วยก็ต้องไปรักษาตัวที่โรงพยาบาลสังขละบุรีที่ฝั่งอำเภอ หรือไปที่โรงพยาบาลคริสเตียนแม่น้ำแควน้อยที่บ้านห้วยมาลัย ซึ่งอยู่ไกล หมู่บ้านออกไป เนื่องจากในบริเวณหมู่บ้านไม่มีสถานอนามัย ดังนั้น หากเจ็บป่วยเล็กน้อยชาวบ้านก็จะซื้อยามา กินเอง แต่หากมีอาการรุนแรงมาก ก็จะต้องไปรักษาที่โรงพยาบาลในตัวจังหวัดกาญจนบุรีหรือที่กรุงเทพฯ ซึ่ง แพทย์จะเป็นผู้ออกใบรับรองแพทย์ให้ผู้ป่วยหรือญาติผู้ป่วยนำไปใช้ขออนุญาตต่อทางอำเภอ เพื่อขอเข้าไป รักษาตัวในตัวจังหวัดกาญจนบุรีหรือที่กรุงเทพฯ

ศาสนาและประเพณีปฏิบัติ

ชาวมอญเป็นชนชาติที่นับถือศาสนาพุทธอย่างเคร่งครัด ประเพณีที่ยึดถือและปลูกฝังสืบทอดต่อกัน มาสู่ลูกหลานคือการปฏิบัติตนทางศาสนาหรือกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา เมื่อต้องไปประกอบ กิจกรรมในบริเวณวัด ผู้ใหญ่หรือคนแก่ชาวมอญที่สูงอายุ เมื่อเดินเข้าสู่ปากทางเข้าวัดหรือในเขตบริเวณวัดก็ จะรีบถอดรองเท้าออก เพราะเชื่อว่าหากใส่รองเท้าเข้าวัดจะทำให้ตนและศาสนาเสื่อมลง และเป็นบาปติดตัวไป ชาวมอญจะไม่พูดเสียงดังหยาดคายซึ่งจะไม่เป็นสิริมงคลแก่ตัวเองในบริเวณวัด เมื่อเข้าวัดจะไม่มีการนำสิ่งใดๆ จากวัดติดตัวกลับไปทั้งสิ้น เมื่อมีพระสงฆ์เดินผ่าน ชาวบ้านมักจะนั่งลงยกมือไหว้ เพื่อแสดงความเคารพนับถือ ในตอนเช้าก็จะใส่บาตรข้าวสวย ส่วนอาหารคาวและอาหารหวานนั้นเป็นหน้าที่ของชาวบ้านที่ได้รับมอบหมาย จำนวน 10 ครอบครัว ทำหน้าที่หุงหาญกับข้าวและนำไปส่งถวายพระที่วัดทั้งเช้าและเพล เรียกว่า "การส่งข้าววัด"

โดยมีการผลัดเปลี่ยนกัน กว่าจะวนมาถึงบ้านใดบ้านหนึ่งก็ใช้เวลาทุก 2 เดือน ในช่วงเวลาเย็นจะมีการส่งดอกไม้ โดยเด็กและคนชรามักจะนำดอกไม้ โดยเฉพาะดอกพุทที่จัดเตรียมอย่างสวยงามไปถวายพระที่วัด เพราะมีความเชื่อว่าพระสงฆ์จะนำดอกไม้เหล่านั้นไปบูชาพระพุทธเมื่อทำวัตรสวดมนต์เย็น จะส่งผลบุญให้แก่ตนได้ อีกทั้งมีการถือศีลภาวนาอย่างเคร่งครัดในเทศกาลวันสำคัญทางศาสนา ส่วนวันพระก็จะพากันไปทำบุญที่วัดเป็นประจำ

นอกจากนี้ จะสังเกตได้ว่าบ้านของชาวมอญทุกหลังจะต้องมีหิ้งพระยื่นออกมานอกตัวบ้าน และมีการประดับตกแต่งอย่างสวยงาม การที่สร้างยื่นออกมานอกตัวบ้านเพราะชาวมอญไหว้พระทุกเช้าและเย็น และมีความเชื่อว่าถ้าน้ำที่นำไปถวายพระหกละถือว่าบาป จึงต้องสร้างหิ้งพระให้ยื่นออกมานอกตัวบ้านเพื่อไม่ให้เกิดการกระเทือนจนน้ำหก และทุกหลังคาเรือนเมื่อตกเย็นจะมีการเปลี่ยนดอกไม้บูชาที่หิ้งพระใหม่ทุกวันพระ เพื่อเป็นเครื่องสักการบูชา

หิ้งพระซึ่งยื่นออกมานอกตัวบ้าน

กิจกรรมในรอบปีของชาวมอญบ้านวังกะ อำเภอสังขละบุรี ส่วนใหญ่จะมีความเกี่ยวเนื่องกับงานด้านศาสนา เพราะชาวมอญได้รับการปลูกฝังให้มีความเคารพและศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างเหนียวแน่นมายาวนานจนถึงปัจจุบัน

- เดือนเมษายน - ประเพณีสงกรานต์ ทำบุญและสรงน้ำหลวงพ่อดุตตะมะ
- เดือนพฤษภาคม - วันวิสาขบูชา (วันขึ้น 15 ค่ำเดือน 6)
- เดือนมิถุนายน - ช่วงก่อนเข้าพรรษา ชาวมอญนิยมบวชลูกหลานเพื่อเป็นการศึกษาพระธรรมวินัยและสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา

เดือนกรกฎาคม - วันอาสาฬหบูชา คือ ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 จะมีการทำบุญตักบาตร คนแก่คนแก่จะไปถือศีลภาวนาที่วัด และในวันเข้าพรรษาช่วงเวลาแรม 1 ค่ำ เดือน 8 ชาวบ้านนิยมหล่อเทียนเข้าพรรษา

เดือนสิงหาคม - เทศกาลทำบุญหม้อเงิน หม้อทองคำ ลักษณะคล้ายการถวายสังฆทาน

เดือนกันยายน - ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง และการลอยเรือสะเดาะเคราะห์ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 เพื่อบูชาพระอุปคุต

เดือนตุลาคม - เทศกาลออกพรรษา ช่วงเช้าจะมีงานตักบาตรเทโว ช่วงบ่ายมีพิธีตักบาตรดอกไม้ม

เดือนพฤศจิกายน - การทำบุญทอดกฐินของชาวมอญ เรียกว่า กัดทอน ซึ่งมาจากภาษาบาลีว่า "กะ-ฐิ-นะ"

เดือนธันวาคม - ชาวมอญมีการทำบุญด้วยผลิตผลทางเกษตรกรรม การทำบุญในเดือนนี้ เรียกว่า จอง โอะ ตาน จอง หมายถึง "การเผา" โอะ หมายถึง "ถ่านหรือฟืน" ตาน คือ "การให้ทาน" คือ การทำบุญด้วยการถวายฟืนนั่นเอง เพื่อให้พระภิกษุใช้ผิงผ้าให้แห้งและให้ความอบอุ่น ประเพณีนี้ยังคงทำสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

เดือนมกราคม - การสวดธรรมะของพระภิกษุ ชาวบ้านจะทำอาหารไปถวายที่วัดทั้งอาหารเช้าและเพล

เดือนกุมภาพันธ์ - การทำบุญถวาย "ข้าวยาคุ" กับพระภิกษุสงฆ์ ในเดือนนี้ยังมีวันสำคัญทางประวัติศาสตร์ของชาวมอญอีกวันหนึ่งคือ **วันชาติมอญ** จัดขึ้นในวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 2

เดือนมีนาคม - การจัดงานวันคล้ายวันเกิดของหลวงพ่อดุตตะมะ ในวันขึ้น 6 ค่ำ เดือน 4 การจัดงานสมโภชนี้จะมีมหรสพอย่างน้อย 5 วัน 5 คืน มีกิจกรรมต่างๆ ทั้งพิธีกรรมทางศาสนาและการละเล่นต่างๆ

อาจจะพูดได้ว่าชีวิตความเป็นอยู่ของชาววังกะ ตั้งแต่เช้าจนเย็น และเกือบทุกเดือนในรอบปีจะผูกพันอยู่กับกิจกรรมทางศาสนา หลากๆ อย่างที่เคยปฏิบัติเมื่ออยู่ที่บ้านเดิมในสหภาพเมียนมาร์ ก็ยังคงปฏิบัติกันอยู่ แต่อาจจะมีการปรับเปลี่ยนไปบ้างเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสภาพในประเทศไทย

ภาพการตักบาตรดอกไม้

ความสัมพันธ์กับผู้คนกลุ่มอื่นๆ การปรับเปลี่ยน และการคงอยู่

สภาพโดยรวมของประชากรตำบลหนองลู ประกอบด้วยประชากรส่วนใหญ่ที่เป็นคนไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง ซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้กับที่ว่าการอำเภอที่บ้าน “วังกะมั่งไทย” ประชากรที่เหลือส่วนหนึ่งเป็นคนเชื้อสายมอญที่หลบหนีการสู้รบมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2491 (ค.ศ. 1947) จัดเป็น “ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า” ซึ่งอยู่ที่ “บ้านวังกะมั่งมอญ” อีกส่วนหนึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยที่หลบหนีการสู้รบและความยากลำบากในสหภาพเมียนมาร์ ถูกจัดเป็น “ผู้หลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่า” ซึ่งอยู่กระจัดกระจายทั่วไปในเขตตำบลหนองลู และคงมีเพียงส่วนน้อยที่เป็นคนไทยที่มาค้าขาย ประกอบธุรกิจ หรือรับราชการในอำเภอส่งขลบุรี ทำให้มองเห็นสภาพที่ไม่มั่นคงของชาวมอญที่บ้านวังกะมั่งมอญ หรือที่ทางราชการฝ่ายปกครองกำหนดให้เป็น “ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า” ซึ่งรวมกันเป็นหมู่บ้านที่บริเวณใกล้วัดวังแก้วเวการาม โดยมีหลวงพ่อดุตตะเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวมอญและชาวกะเหรี่ยงทุกคน

เมื่อมีการสร้างเขื่อนเขาแหลมขึ้นในปี พ.ศ. 2521-2527 ก็ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านทั้งสองฝั่งอย่างมหาศาล ชาวบ้านฝั่งอำเภอบางส่วนถูกขยับชุมชนให้สูงขึ้นไปอยู่ตามเนินเขา บางส่วนก็ถูกจัดย้ายไปอยู่ในที่ดอนที่จะพ้นระดับน้ำท่วมถึง บางส่วนก็ยอมย้ายไปอยู่ในที่ที่จัดให้ใหม่ ซึ่งได้ทั้งที่สร้างบ้านและได้ที่ทำนาทำไร่อีกคนละ 10-12 ไร่ อีกบางส่วนก็ย้ายออกนอกพื้นที่ไปอื่น ไปอยู่กับญาติหรือคนรู้จักบ้าง โดยขายที่ที่ได้รับชดเชยมาให้แก่บุคคลอื่น นำเงินไปอยู่ที่อื่น หรือไม่ก็นำเงินไปซื้อรถจักรยานยนต์ รถปิกอัพ ไม่ได้นำไปปลูกบ้านตามจุดประสงค์เดิม การแตกसानชานเข็นของชาวบ้านเหล่านี้ ทั้งที่เป็นชาวไทย ชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง ชาวกะเหรี่ยง และชาวไทยเชื้อสายมอญ และการที่คนจากภายนอกเข้าไปอยู่ในหมู่บ้านมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นข้าราชการ ทหาร ตำรวจ หรือผู้ประกอบการธุรกิจค้าขายต่างๆ รวมถึงความเจริญและการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอส่งขลบุรี ที่ดินบริเวณใกล้อ่างเก็บน้ำมีมูลค่า มีการขายสิทธิ์เป็นตัวแทน ความสัมพันธ์อันดีด้วยอัธยาศัยและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ก็เริ่มจางหายไป ต่างคนต่างอยู่มากขึ้น ต่างคนต่างทำมาหากินมากขึ้น ในเขตวังกะมั่งไทยหรือฝั่งอำเภอ จำนวนประชากรก็มากขึ้น ที่มาของประชากรก็แปลกแยกแตกต่างกันมากขึ้น ไม่ใช่มีแต่เฉพาะพวกที่อยู่มาดั้งเดิม ลูกหลานที่เกิดใหม่ก็ยังไม่รู้จักกันว่าเป็นลูกใคร หลานใครมาจากไหน ส่วนผู้ที่ย้ายไปรวมอยู่ในที่แห่งใหม่ ถ้ายกไปรวมอยู่ที่เดียวกันจากทั้งหมู่บ้านเดิมและอยู่บนที่ดอนไกลจากเขตเทศบาล ตัวอำเภอ และแหล่งท่องเที่ยว ก็ยังคงรักษารูปแบบชีวิต ความเป็นอยู่แบบเดิมๆ ไว้ได้มาก ส่วนชาวบ้านที่อาศัยในเขตอำเภอ ทั้งในเขตเทศบาลวังกะ และหมู่บ้านรอบๆ ใกล้ที่ทำการอำเภอก็จะเป็นของคนไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงเป็นส่วนใหญ่ และส่วนใหญ่ได้กลืนกลายเป็นคนไทย และมีความเป็นอยู่เหมือนคนเมืองทั่วๆ ไป ประกอบอาชีพเหมือนคนไทย ส่วนชาวมอญที่บ้านวังกะมั่งมอญก็ย้ายขึ้นไปอยู่ในบริเวณที่ดินของวัดวังแก้วเวการาม และมีบ้างที่ยังอยู่ที่บ้านเก่า

ชาวมอญบ้านวังกะฝิงมอญก็ต้องโยกย้ายที่ตั้งบ้านเรือนจากที่เดิม ซึ่งมีที่ทำกิน ขึ้นไปตั้งบ้านเรือนอยู่ในบริเวณพื้นที่ของวัดวังกะ โดยไม่ได้รับการชดเชยใดๆ จากทางราชการไทย ชาวมอญบ้านวังกะบางครอบครัวที่อยู่มาแต่ดั้งเดิมก็ได้รับสัญชาติไทย บางครอบครัวก็พยายามให้ลูกหลานได้รับสัญชาติไทยด้วยวิธีการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการฝากลูกให้เป็นลูกบุญธรรมของคนไทยเชื้อสายมอญหรือเชื้อสายกะเหรี่ยง การแต่งงานกับคนไทยหรือคนมอญที่ได้รับสัญชาติไทยแล้ว จากการได้มาซึ่งสัญชาติไทยด้วยวิธีการที่ไม่ถูกกฎหมายต่างๆ ฯลฯ จึงมีชาวมอญวัดวังกะฯ ส่วนหนึ่งก็ออกไปอยู่ที่อื่นๆ เช่น อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอทองผาภูมิ อำเภอไทรโยค หรือที่อื่นที่มีชุมชนมอญที่เป็นคนไทย เช่น อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ อำเภอบางกระเจี๋ย จังหวัดกรุงเทพมหานคร อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ฯลฯ เพื่อเรียนหนังสือ และเมื่อเรียนจบก็พยายามหาทางประกอบอาชีพอยู่ที่อื่นๆ ไม่ได้กลับไปที่บ้านวังกะอีก เมื่อกลับไปเยี่ยมบ้านก็ชักชวนเพื่อนฝูงคนไทยจากที่อื่นเข้าไปในหมู่บ้าน มีการนำสิ่งของที่เรียกว่าความเจริญกลับเข้าไปในหมู่บ้าน ดังนั้น เมื่อใครผ่านไปมาตามถนนในหมู่บ้านวังกะ ก็จะมองเห็นสภาพบ้านเรือนหรือถนนสายหลักของหมู่บ้านเป็นเรือนไม้เครื่องสับที่ปลูกสร้างอย่างถาวร เป็นลักษณะบ้านเรือนของผู้มีฐานะมั่นคงพอสมควร ทุกบ้านมีโทรทัศน์ และเครื่องอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่างๆ ไม่ต่างจากบ้านเรือนคนไทยตามเขตชุมชนเมืองทั่วไป ไปตามถนนหรือซอยแยกต่างๆ และตามริมอ่างเก็บน้ำเขื่อนเขาแหลม

สะพานไม้หลวงพ่ออุตตมะหรือ “สะพานไม้อุตตมานุสรณ์” ดูเหมือนจะเป็นสิ่งเดียวที่เชื่อมความสัมพันธ์ของวังกะ (ฝิงมอญ) และวังกะ (ฝิงไทย) ที่ยังจัดเป็นสัญลักษณ์ของความสัมพันธ์ ความเอื้ออาทร และความร่วมมือร่วมใจกันของชาวมอญและชาวกะเหรี่ยงที่เป็นคนไทยแต่ดั้งเดิมมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะเมื่อมีสะพานคอนกรีตและตัวถนนที่ตัดตรงเข้ามาในหมู่บ้านจนถึงวัดวังกะเวการาม สิ่งที่เราเรียกว่าความเจริญและการเปลี่ยนแปลงนานัปการก็เข้าสู่หมู่บ้านได้รวดเร็วยิ่งขึ้น การเดินทางที่สะดวกขึ้นก็นำตลาดนัด สินค้า และสิ่งบันเทิงต่างๆ เข้ามาในหมู่บ้านได้ง่ายขึ้น ชาวมอญที่มีกำลังซื้อก็เริ่มทำซื้อรถจักรยานยนต์และรถยนต์มาใช้มากกว่าที่จะต้องเดินเหนื่อยข้ามสะพานไม้ นักท่องเที่ยวก็หลั่งไหลเข้าไปในหมู่บ้าน จำนวนประชากรของทั้งสองชุมชนก็เพิ่มมากขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนสองฝิงของอ่างเก็บน้ำเขื่อนเขาแหลมดูเหมือนจะเริ่มห่างออกไป ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนมอญผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่าที่บ้านวังกะ (ฝิงมอญ) กับชุมชนชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง (ฝิงไทย) ซึ่งเคยพึ่งพาอาศัยกัน เห็นอกเห็นใจกัน ช่วยเหลือแบ่งปันกัน เมื่อครั้งที่ชาวมอญอพยพเข้ามาอยู่กันใหม่ๆ ดูเหมือนจะถูกแยกห่างกันมากขึ้นเรื่อยๆ

ชาวบ้านสัญจรไปมาระหว่างสองฝั่งบนสะพานไม้คู่ตมามานุสรณ์

สิ่งที่อยู่ในใจของผู้คนสองชุมชนเกี่ยวกับสะพานไม้แห่งนี้ ก็ปรับเปลี่ยนลำดับความสำคัญไปจากเมื่อแรกสร้างสะพาน ในปัจจุบันความสำคัญของการใช้เป็นเส้นทางข้ามไปฝั่งอำเภอก็จะลดลงไปสำหรับคนส่วนใหญ่ที่มีรถยนต์ รถจักรยานยนต์ส่วนตัว หรือไม่ก็เป็นการใช้รถจักรยานยนต์หรือรถสองแถวรับจ้าง แต่สำหรับคนส่วนน้อยของทั้งชาววังกะ (ฝั่งไทย) และวังกะ (ฝั่งมอญ) การใช้สะพานเป็นทางเดินข้ามไปมาคงจะยังมีความสำคัญอยู่บ้าง การที่ทุกคนจะรู้สึกถึงการสร้างสะพานไม้นี้ว่าเป็นตัวแทนของสองชุมชน เป็นหน้าพักหน้าแรง ทั้งร่างกาย แรงใจ แรงเงิน การทำบุญร่วมกันของสองชุมชน และแรงน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่พึ่งพาอาศัยกันของชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงและชาวมอญพลัดถิ่น รวมทั้งคนไทย คนมอญ คนกะเหรี่ยงในพื้นที่ใกล้เคียงกันนั้นคงจะลดลำดับความสำคัญลงไปเป็นลำดับสุดท้าย และถูกแทนที่ด้วยความคิดที่ว่าสะพานไม้แห่งนี้และซากวัดวังแก้วเวการามที่อยู่ใต้หน้า คือสิ่งที่นำมาซึ่งเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว ช่องทางการทำมาหากินของผู้คนทั้งสองฝั่งในบริเวณที่อยู่ใกล้ๆ กับสะพาน รวมไปถึงความคึกคักในตัวตลาดฝั่งอำเภอและตลาดวัดวังแก้ว ปัจจุบันจึงมีร้านขายอาหารเปิดขายอยู่ที่หัวสะพานฝั่งอำเภอ มีร้านขายกาแฟ ขนม ของที่ระลึก อยู่สองข้างทางของถนนที่แยกจากถนนสายหลักที่มุ่งตรงสู่หัวสะพานฝั่งวัดวังแก้ว มีที่พักเรือนแพให้เช่าเปิดดำเนินการมากขึ้นอีกหลายแห่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณหัวสะพานฝั่งวัดวังแก้ว บริเวณที่ดินริมอ่างเก็บน้ำซึ่งปกติเวลาหน้าแล้งจะเป็นที่เพาะปลูกพืชผักสวนครัวเล็กๆ น้อยๆ โดยเฉพาะต้นกระเจี๊ยบ ก็กลายเป็นที่จอดรถของนักท่องเที่ยวที่เช่าพักค้างคืนบนแพกลางน้ำในอ่างเก็บน้ำเขื่อนเขาแหลม ซากวัดวังแก้ว ที่จมอยู่ใต้ผืนน้ำในอ่างเก็บน้ำเขื่อนเขาแหลมก็เป็นเพียงที่มาของรายได้ การเปลี่ยนสภาพทางกายภาพนำไปสู่การปรับเปลี่ยนการใช้ชีวิตของผู้คนโดยรอบ อย่างที่ทุกคนอาจจะไม่รู้สึกรู้สีกี่ได้

การเปลี่ยนแปลงลักษณะนี้หากได้มีความรู้ ความเข้าใจถึงประวัติความเป็นมาแต่ดั้งเดิมของสะพานไม้
อุตตมานุสรณ์ควบคู่ไปด้วย ก็คงจะเป็นการรักษาคุณค่าทางจิตใจของสะพานไม้แห่งนี้ไว้ได้ นอกจากนี้ ชุมชน
ทั้งสองฝั่งอ่างเก็บน้ำก็น่าจะรับรู้ถึงประวัติของการตั้งหมู่บ้าน ชุมชน ความยากลำบากของการเดินทางจาก
หมู่บ้านเดิมในสภาพเมียนมาร์มาอยู่ที่บ้านวังกะ รวมกับความระมัดระวัง การรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง และ
การไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมโดยรอบก็น่าจะทำให้ชาวบ้านทั้งสองฝั่งได้ตั้งรับ ปรับตัวปรับใจรับ
ความเปลี่ยนแปลงได้ดีกว่านี้ ดีกว่าจะปล่อยให้สะพานไม้อันทรงคุณค่าทางชีวิตและจิตใจเป็นเพียงแค่การผลิต
ซ้ำโดยไม่รู้ที่มาที่ไป ซ้ำร้ายเมื่อผู้ที่มาเยี่ยมชมเองก็ยังไม่รู้ประวัติอันแท้จริงของสะพานนี้ นักท่องเที่ยวทั้งหลายก็
อาจเป็นผู้ที่ทำให้สะพานไม้แห่งนี้เสื่อมคุณค่าแห่งการเชื่อมสัมพันธ์ภาพสองฟากฝั่งระหว่างชุมชนวังกะ (ฝั่งไทย)
และชุมชนวังกะ (ฝั่งมอญ) เร็วมากขึ้นก็เป็นได้

นอกเหนือจากการปรับเปลี่ยนและความพยายามที่จะคงไว้ซึ่งวัฒนธรรม ประเพณี การประกอบ
พิธีกรรมต่างๆ เพื่อให้คงอยู่และรับกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมทั้งทางด้านกายภาพและความรู้สึกนึกคิดดัง
กล่าวแล้วข้างต้น ชวามอญวัดวังกะ ส่วนหนึ่งก็ยังได้ตั้ง “ชมรมศิษย์เก่าวัดวังกะ” ขึ้น เพื่อรวบรวมและรักษา
ประเพณี วัฒนธรรม และพิธีกรรมต่างๆ ตลอดจนให้มีการฝึกหัดศิลปะ การแสดง ดนตรี และการละเล่นต่างๆ
ของชวามอญ และพยายามให้มีการเผยแพร่ต่อคนภายนอกมากขึ้น จนกระทั่งได้เป็นส่วนหนึ่งที่อำเภอ
สังขละบุรีและจังหวัดกาญจนบุรีนำออกแสดงในกิจกรรมต่างๆ อยู่เสมอ โดยรวมกับการแสดงของชาวกะเหรี่ยง
และชาวไทย และยังได้มีความพยายามกระตุ้นและส่งเสริมให้ชวามอญปลัดถิ่นที่ชุมชนวัดวังกะปฏิบัติตามข้อ
กำหนดที่หลวงพ่อดุตตะได้กำหนดไว้ตั้งแต่เมื่อแรกเมื่อชวามอญมาอยู่ที่บ้านวังกะ คือ การไม่ลักขโมย การไม่
ดื่มสุรา การไม่เล่นการพนัน และการไม่ผิดลูกเมียผู้อื่น ทั้งให้ระลึกถึงพระคุณ ความสงบสุขร่มเย็นของแผ่นดิน
ไทยและความเอื้อเฟื้อของคนไทยที่ให้ที่พักพิง เช่น ในงานฉลองวันครบรอบวันคล้ายวันเกิดของหลวงพ่อก็ได้มี
การรณรงค์ทั้งการติดป้ายประกาศและออกวิทยุกระจายเสียงของหมู่บ้านเกี่ยวกับข้อปฏิบัติเหล่านี้ด้วย

ชวามอญวัดวังกะ อีกส่วนหนึ่งก็พยายามที่จะรักษาและสืบสานวัฒนธรรมและวรรณกรรมของชาว
มอญเช่นกัน โดยจัดทำโครงการชื่อ “Mon Culture and Literature Survival Project โครงการพลิกฟื้น
วัฒนธรรมและวรรณกรรมมอญ” ขึ้น โดยมีกิจกรรมทั้งการสอนเล่นดนตรี การสอนรำมอญ การรวบรวมใบ
ลานตลอดจนคัมภีร์มอญต่างๆ และการตรวจสอบศึกษาคำศัพท์ในพระไตรปิฎก ฯลฯ กิจกรรมหลายส่วนได้รับ
ความร่วมมือทั้งจากชวามอญวัดวังกะ ชวามอญที่อยู่ประเทศต่างๆ รวมทั้งจากนักวิชาการชาวตะวันตกที่สนใจ
ศึกษาภาษาและวัฒนธรรมมอญ โดยเล็งเห็นร่วมกันว่า ด้วยสภาพที่เป็นอยู่ของชวามอญในสภาพเมียนมาร์ ทั้ง
สภาพความยากลำบากและทั้งการอยู่อาศัยที่ต้องปรับเปลี่ยนตามแบบของชาวพม่า อาจจะทำให้สิ่งต่างๆ เหล่านี้
สูญหายไป ส่วนชวามอญในประเทศไทยที่หันเข้ามาใช้แรงงานโดยผิดกฎหมาย และอยู่กันกระจัดกระจาย ก็คง

ไม่มีโอกาสที่จะนึกถึงการดำรงอยู่ของศิลปวัฒนธรรมของมอญมากนัก สำหรับชาวไทยเชื้อสายมอญที่เข้ามาแต่ครั้งปลายกรุงศรีอยุธยาและต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ส่วนใหญ่อาจยังพูดภาษามอญได้หรือฟังเข้าใจ แต่ไม่สามารถอ่านและเขียนได้แล้ว และหลายๆ สิ่งก็ปรับเปลี่ยนไปตามแบบของคนไทยทั่วไปอีกด้วย ดังนั้น ความพยายามเพื่อฟื้นฟูวัฒนธรรมและวรรณกรรมมอญดังกล่าวโดยชาวมอญพลัดถิ่นที่บ้านวัดวังกะ ก็เท่ากับเป็นการเริ่มต้นที่ดี เพื่อการเก็บรักษา ถาวร และบันทึกไว้ซึ่งสิ่งที่มีคุณค่าส่วนหนึ่งไม่ให้ต้องสูญหายไป

โดยทางกายภาพแล้วดูเหมือนเขื่อนเขาแหลมที่เริ่มสร้างในปี พ.ศ. 2521 และแล้วเสร็จก็เก็บน้ำได้ใน ปี พ.ศ. 2527 จะเป็นจุดที่ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนทั้งระหว่างหมู่บ้านและผู้คนในสองชุมชนบนฝั่งอ่างเก็บน้ำ แต่โดยความเป็นจริงแล้ว น่าจะเป็นเพราะสิ่งที่เรียกว่า ความรู้สึกไม่มั่นคงในตัวตนของตน รวมเข้ากับสิ่งที่รู้จักกันว่า การพัฒนา และความรู้สึกว่าไม่เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น กล่าวคือ การไม่ได้รับสถานะภาพนี้เองที่จะก่อให้เกิดผลกระทบในทุกๆ ด้านต่อชุมชนชาวมอญบ้านวังกะ และต่อประเทศไทยโดยรวม

ผลกระทบจากนโยบายบัตรสีต่างๆ

จากการใช้นโยบายบัตรสีต่างๆ เพื่อจัดแบ่งกลุ่มคนที่ไม่ใช่สัญชาติไทย ทำให้เกิดปัญหาและความไม่เป็นธรรมในทางปฏิบัติ ประกอบกับจากการที่สถานการณ์ในสหภาพเมียนมาร์ซึ่งไม่ค่อยสงบสุขนัก ทำให้เกิดการอพยพโยกย้ายถิ่นที่อยู่ของผู้คนจากสหภาพเมียนมาร์เข้ามาในประเทศไทยอยู่ตลอดเวลา ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาต่างๆ ขึ้นมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนวัดวังกะ

ผลกระทบทั่วไป

ในอดีตเมื่อชาวมอญโยกย้ายจากบ้านเกิดในสหภาพเมียนมาร์เข้ามาอยู่ที่บ้านวังกะล่าง จนกระทั่งขยายไปอยู่ที่บ้านวังกะบน และย้ายไปอยู่ที่บ้านวังกะในปัจจุบันนั้น ความสัมพันธ์และการไปมาหาสู่ระหว่างชาวมอญพลัดถิ่นและชาวกะเหรี่ยงที่อยู่ในอำเภอสังขละบุรีแต่เดิมเป็นไปในลักษณะการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันฉันท์ญาติมิตร แต่ด้วยจำนวนผู้คนที่เพิ่มมากขึ้นในทั้งสองชุมชน และระยะห่างจากเดิมแค่เพียงลำห้วยเล็กๆ กลายเป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ทำให้ความสัมพันธ์ก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย ชาวมอญเริ่มเห็นว่าชาวกะเหรี่ยงมีโอกาสมากกว่าและดีกว่า แม้จะยอมรับว่าชาวกะเหรี่ยงอยู่ที่อำเภอสังขละบุรีมาก่อนพวกตน ก็ย่อมจะมีสิทธิอันชอบธรรมในการได้รับสัญชาติก่อน แต่ในขณะเดียวกันเหตุการณ์หลายอย่างก็ทำให้เกิดความรู้สึกเรื่องความไม่ชอบธรรม ความไม่โปร่งใส และความไม่ถูกต้อง เพราะเรื่องชาวกะเหรี่ยงได้เป็นคนไทย ก็จะมีโอกาสในทางสังคมมากขึ้น ทั้งการได้รับความดูแลจากทางราชการไทย การได้รับการศึกษา การเดินทางได้โดยอิสระ การได้เข้าทำงานรับราชการ การได้รับสิทธิครอบครองที่ดิน การมีสิทธิเลือกตั้ง ฯลฯ ซึ่งชาวมอญที่บ้านวัดวังกะแม้จะอยู่อาศัยบนแผ่นดิน

ไทยไม่นานเท่าชาวกะเหรี่ยง แต่ก็อยู่มานานกว่า 50 ปีแล้ว ลูกหลานก็เกิดบนแผ่นดินไทย พูดภาษาไทย มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่เหมือนคนไทย แต่กลับต้องรอการให้สถานภาพโดยการพิจารณาเป็นรายๆ ไป ในขณะที่ชาวกะเหรี่ยงบางส่วนที่เข้ามาอยู่ในพื้นที่หลังขบวนการอพยพที่ดินที่บ้านวัดวังเก่า กลับได้สัญชาติไทยก่อน ทั้งนี้เพราะมีญาติหรือรู้จักมักคุ้นกับชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงที่อยู่ในอำเภอสังขละบุรีหรืออำเภอทองผาภูมิ ซึ่งรู้จักกับข้าราชการฝ่ายปกครองท้องถิ่นที่เป็นชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงด้วยกัน และเพราะเมื่อเป็นชาวกะเหรี่ยง เมื่อเข้ามาในประเทศไทยก็จะถูกจัดให้เป็น “บุคคลชนพื้นทีสูง” ได้รับ**บัตรสีฟ้า** ซึ่งก็เท่ากับจะได้รับสิทธิต่างๆ มากกว่าชาวมอญวัดวังเก่าที่แม้ว่าจะอยู่มานานกว่า หรือเกิดที่บ้านวัดวังเก่า ก็ยังต้องถูกจัดให้เป็น “ผู้พลัดถิ่นชาวพม่า” ถือ**บัตรสีชมพู**

ด้วยบัตรสีที่แตกต่างกันเช่นนี้ ก็ทำให้มีความแตกต่างกันในเรื่องสิทธิต่างๆ เช่น ความแตกต่างเรื่องการออกไปทำงานนอกพื้นที่หมู่บ้าน ระหว่างชาวกะเหรี่ยงและชาวมอญที่เห็นได้ชัดเจน ดังนี้

ชาวกะเหรี่ยง (บัตรสีฟ้า)	ชาวมอญ (บัตรสีชมพู)
หากจะออกไปทำงานนอกหมู่บ้าน แต่ยังคงอยู่ในเขตจังหวัดกาญจนบุรี ก็เพียงทำเรื่องขออนุญาตถึงนายอำเภอและต้องกลับมารายงานตัวทุกปี	หากจะออกไปทำงานนอกหมู่บ้าน แต่ยังคงอยู่ในเขตจังหวัดกาญจนบุรี จะต้องได้รับอนุญาตจากผู้ว่าราชการจังหวัด และต้องกลับมารายงานตัวทุก 6 เดือน
หากจะออกไปทำงานนอกเขตจังหวัดกาญจนบุรี ก็ต้องทำเรื่องขออนุญาตต่อผู้ว่าราชการจังหวัด และต้องกลับมารายงานตัวทุก 6 เดือน	หากจะออกไปทำงานนอกเขตจังหวัดกาญจนบุรี จะต้องได้รับอนุญาตจากกระทรวงมหาดไทย และต้องกลับมารายงานตัวทุก 3 เดือน

ด้วยการจำกัดหรือการให้สิทธิผู้เข้ามาในประเทศไทยโดยใช้บัตรสีต่างๆ ทำให้ข้าราชการที่มีอำนาจในการพิจารณาดำเนินการด้านการให้สถานภาพสามารถแสวงหาผลประโยชน์กับชาวบ้านได้ ตัวอย่างเช่น

1) หากเป็นชาวกะเหรี่ยงและมีบุคคลที่เชื่อถือสามารถยืนยันการเดินทางเข้ามาในประเทศไทย หรือ ยืนยันระยะเวลาของการอยู่ในประเทศไทย บุคคลที่เข้ามาใหม่นั้นก็จะได้รับ**บัตรสีฟ้า-บุคคลบนพื้นที่สูง** และจะได้รับการพิจารณาสถานภาพเป็นคนไทยอย่างง่ายดาย

“อย่างคนกะเหรี่ยงโอนสัญชาติเข้าเป็นคนไทยได้ บางคนอ่านไทยพูดไทยไม่ได้ ก็ยังมีบัตรแล้วเลย มาวันนี้พรุ่งนี้ก็มีบัตรแล้ว ลูกเกิดแล้วอยากให้เป็นคนไทยก็ต้องซื้อใบเกิด กะเหรี่ยงที่ห้วยมาลัยนี้เขามีสิทธิ์เป็นคนไทย ก็ต้องไปซื้อไปอาศัยเค้า”

(แรงงานชายชาวมอญ ปัจจุบันประกอบอาชีพจับปลา ปลุกต้นไม้เล็กๆน้อยๆ)

2) หากเป็นชาวมอญพลัดถิ่นที่บ้านวัดวังเก่า แม้จะมีหลักฐานยืนยันได้ชัดเจนว่าเกิดและเรียนหนังสือที่วัดวังเก่า แต่ก็ยังได้เพียง**บัตรสีชมพู** การจะได้รับการพิจารณาสถานภาพเป็นคนไทยก็ต้องพิจารณาเป็นรายๆ ไป” ดังนั้น เพื่อความแน่นอนที่จะให้ลูกหลานได้สถานภาพเป็นคนไทย สัญชาติไทย ก็อาจจะต้องมีการดำเนินการบางอย่าง เช่น ยกลูกหรือหลานของตนเองให้เป็นลูกของคนไทย ซึ่งบางครั้งคนที่ยอมรับเป็นลูกก็รับด้วยความเต็มใจ แต่บางครั้งก็ยอมรับโดยการมีข้อตกลงบางอย่างแลกเปลี่ยน เช่น ใช้เงิน แต่ถ้าไม่มีคนรู้จักที่จะดำเนินการยกให้เป็นลูกบุญธรรมได้ ก็จะต้องใช้วิธีการที่ไม่ถูกต้อง เช่น การเข้าหาข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ในท้องถิ่นเพื่อ**สวมบัตรประชาชนคนไทย** ซึ่งก็จะเป็นช่องทางหาประโยชน์กันเป็นทอดๆ ไป แล้วแต่ว่าจะต้องใช้กี่ลำดับขั้นจึงจะได้บัตรประชาชนไทยสักหนึ่งใบ จำนวนเงินที่จะต้องจ่ายก็มากขึ้นไปตามนั้น และอาจนำมาซึ่งการลำเลิกบุญคุณ การต้องชดใช้บุญคุณ การต้องยินยอมในทุกเรื่องที่อีกฝ่ายหนึ่งกำหนดให้กระทำ รวมถึงความกลัวไม่กล้ามีปากมีเสียงเมื่อมีความไม่ชอบธรรมเกิดขึ้น เนื่องจากเกรงว่าอาจถูกสอบสวนและอาจจะถูกยึดบัตรประจำตัวคืนได้ เพราะการได้มาด้วยวิธีการที่ไม่ถูกต้องคือการใช้เงินจำนวนมากแลกมา

“อย่างลูกชายผมตอนคลอดที่โรงพยาบาล เพื่อนๆ คนไทยก็เยอะ บอกให้โอนเป็นลูกเค้าเลย ผมก็บอกว่าเพื่อนขอบคุณอย่างยิ่ง แต่ผมไม่อยากหลอกตัวเอง สมมติลูกมี 3 คน ลูกคนนี้ชื่อพ่อคนนี้ ลูกนี้ชื่อพ่อคนนั้น ผมไม่อยากให้เป็นอย่างนี้ แต่ถ้ารัฐบาลทำให้ถูกต้อง อย่างนั้นได้”

(ปราชญ์ชาวมอญในหมู่บ้าน)

3) หากเป็นชาวมอญพลัดถิ่นที่บ้านวัดวังเก่า ซึ่งถือบัตรสีชมพู และชาวมอญที่เป็นผู้หลบหนีเข้าเมือง สัญชาติพม่าที่บ้านวัดวังเก่า ถือบัตรสีส้ม ผู้ที่ถือบัตรทั้งสองประเภทนี้จะต้องไปต่ออายุบัตรตามที่ระบุไว้ในบัตร เมื่อข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ต้องการให้ชาวบ้านทำอะไรหรือต้องการประโยชน์อะไรจากชาวบ้าน ก็สามารถจะใช้การต่อบัตรเป็นเครื่องมือต่อรองหรือเรียกร้องผลประโยชน์ต่างๆ ได้ หากไม่ยอมทำตามที่ต้องการก็อาจจะไม่

พิจารณาต่ออายุบัตรให้ หรืออาจถึงขั้นเปลี่ยนจากบัตรสีชมพูไปเป็นบัตรสีส้มเลยก็เป็นได้ และเมื่อชาวบ้านวัดวังก้ำฯ จะขอกระทำการใดๆ ที่ถูกต้องตามข้อกำหนดกฎหมาย ระเบียบ ประกาศต่างๆ ของทางราชการ แม้แต่การขออนุญาตออกนอกพื้นที่ ก็จำเป็นต้องอาศัยความรู้จักมักคุ้นกับเจ้าหน้าที่เป็นการส่วนตัวบ้าง การเคยให้ความช่วยเหลือ ร่วมมือทำงานให้กับทางราชการบ้าง และ/หรืออาจจะต้องมีสินน้ำใจให้อีกด้วย เพราะชาวบ้านไม่รู้หนังสือและไม่เข้าใจถึงสิทธิหรือความแตกต่างของบัตรแต่ละสี แม้ว่าในปัจจุบันการต่ออายุบัตรแต่ละครั้งจะมีข้าราชการและเจ้าหน้าที่จากฝ่ายปกครองส่วนกลางของกระทรวงมหาดไทยลงไปดำเนินการให้ก็ตาม แต่การตรวจสอบเอกสารเพื่อยืนยันความถูกต้องของเอกสารประวัติต่างๆ รวมถึงตัวบุคคล ก็ยังคงเป็นอำนาจหน้าที่และการดำเนินการของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ในท้องถิ่นผู้นั้นเอง

แรงงานชายชาวมอญอีกผู้หนึ่ง ซึ่งปัจจุบันประกอบอาชีพเล็กน้อยๆ พอให้เลี้ยงตัวได้ไปวันๆ กล่าวถึงความคับแค้นใจต่อเจ้าหน้าที่ทางราชการว่า

“บางคนเขาไปทำงานที่อื่น แต่ว่าเขาก็มีสำเนา เอกสารเขาก็มี บัตรเขาก็มีทุกอย่าง แต่ว่ามันอยู่ในจุดนี้ มันไม่มีงานทำ ที่นี้พอมีโอกาสสักลอบออกนอกเขตพื้นที่ ไปทำงานทำหกปี ไม่ได้กลับมารายงานตัว พอกลับมาถึงบู๊บ เจ้าของเขาไม่อยู่แล้ว ทางอำเภอก็ยกให้คนนี้ไป คนนี้ก็ให้ตั้งค้ห้าหกพัน”

“อย่างเรื่องเผ่าเวลาเขียนในบัตร เราก็บอกเขาว่าเราเผ่ามอญ เขาก็เขียนว่าเราเผ่าพม่า เราก็โอเค แล้วแต่เขาจะทำออกมา เราไม่เถียง ถ้าเถียงก็เหมือนกับเราคนมีปัญหา เวลาแต่งงานกับคนไทย ทางฝ่ายผู้ชายหรือผู้หญิงก็ดี ถ้าไม่กล้าขึ้นไปบนอำเภอ หรือไปถกเถียงกับเขา ลูกที่จะเกิดมาต้องตกอยู่ในบัตรสีชมพูหรือสีส้ม มันเป็นอย่างนี้”

ผลกระทบด้านการศึกษา

ลูกหลานชาวมอญที่บ้านวังกะมีโอกาสดูแลเรียนในขณะนี้ก็เพราะหลวงพ่อดูตมะ ส่วนเด็กเร่ร่อนที่ไม่สามารถเข้าเรียนในโรงเรียนได้ หลวงพ่อก็จัดการเรียนการสอนในวัดวังก้ำเวการามนั่นเอง แต่เมื่อเรียนในระบบจนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แล้ว ทั้งหมดก็ไม่มีโอกาสที่จะได้เรียนต่อในระดับสูง³ นอกจากจะต้องดำเนินการให้ได้สัญชาติไทยเสียก่อน การดำเนินการดังกล่าวก็มีทั้งที่ถูกกฎหมายและหลีกเลี่ยงกฎหมาย แล้วแต่จะหาทางดำเนินการให้ได้ แต่จนปัจจุบันก็ยังไม่มียุทธศาสตร์ชาวมอญบ้านวัดวังก้ำฯ คนใดสำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาใดๆ

หากจะมีในอนาคตอันใกล้ก็คงจะเป็นลูกหลานบ้านวัดวังก้ำฯ จากครอบครัวที่ได้สัญชาติไทยแล้ว และเป็นครอบครัวที่อพยพมาอยู่ก่อน พ.ศ. 2499 ตามพระราชบัญญัติสัญชาติฉบับที่ 3 หรือเป็นลูกหลานของผู้ที่แต่งงานกับคนไทยเชื้อสายมอญที่อยู่อื่นซึ่งเป็นคนที่ได้สัญชาติไทยแล้ว และเมื่อไม่มีการศึกษาที่เหมาะสมกับความเจริญที่หล่อหลอมเข้าไปในหมู่บ้าน การปรับเปลี่ยนโดยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ การเปลี่ยนแปลงและความไม่รู้จักตัวตนของตนเอง ก็อาจจะเป็นสิ่งที่ขัดขวางการสืบทอดอัตลักษณ์ และการมีตัวตนของกลุ่มมอญวังกะเอง⁴

ผลกระทบด้านการทำมาหากิน

เนื่องจากชาวมอญที่บ้านวัดวังกะ ถูกกำหนดให้อยู่ในเขตควบคุม ออกนอกพื้นที่ไม่ได้ การไปศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นหรือการออกไปทำงานนอกเขตจึงทำไม่ได้ คงทำได้เพียงการใช้แรงงานรับจ้างทั่วไป การขับรถเพื่อค้าขายบริเวณพื้นที่ชายขอบ การทำประมงหรือการเกษตรเล็กๆ น้อยๆ บริเวณชุมชนที่อาศัยตั้งบ้านเรือนเท่านั้น การที่จะเข้าทำงานราชการยังไม่มีทางเป็นไปได้เลยเพราะไม่ใช่คนไทย การศึกษาที่ได้รับถึงแม้จะพอเพียงในระดับหนึ่ง แต่ด้วยความที่ยังไม่มีสถานภาพเป็นคนไทย หรือถึงแม้จะมีสถานภาพเป็นคนไทยแล้วก็ตาม ก็ยังไม่มีใครกล้าเข้ารับราชการหรือเข้าเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพราะไม่แน่ใจว่าประวัติการได้มาซึ่งสถานภาพการเป็นคนไทยจะถูกตรวจสอบเมื่อใด โดยเฉพาะเมื่อมีปัญหาในการทำงาน

ผลกระทบด้านการขาดแคลนที่ดินทำกิน

จากการสร้างเขื่อนเขาแหลมของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ ทำให้ที่ดินทำกินที่เคยมีมาแต่เดิมถูกน้ำท่วมหมด ต้องย้ายหมู่บ้านมาอยู่ ณ ที่ปัจจุบันซึ่งเป็นที่จัดสรรของวัด คงมีเพียงพื้นที่เฉพาะสำหรับสร้างที่อยู่อาศัยเท่านั้น การจะถากถางป่าเพื่อทำการเกษตรก็ทำไม่ได้ เพราะจะกลายเป็นการบุกรุกพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติเขาแหลม การเป็นเจ้าของครอบครองที่ดินก็ทำไม่ได้เพราะไม่ได้เป็นคนไทย แม้ว่าในอดีตที่ผ่านมาได้เคยมีการสำรวจสำมะโนครัวชาวมอญวัดวังกะ และออกทะเบียนราษฎรที่เรียกว่า “ทะเบียนบ้าน 2499” ให้กับชาววัดวังกะส่วนหนึ่งตั้งแต่เมื่อยังอยู่ที่บ้านวังกะบน และยังคงเสียภาษีที่ดินทำกินที่มีอยู่ในขณะนั้นให้ทางราชการไทยด้วย ซึ่งจากการที่ต้องเสียภาษีนี้ ชาวบ้านก็อาจจะได้รับสถานภาพเป็นคนไทยแล้ว แต่ในช่วงระยะเวลาหนึ่งได้มีข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐในขณะนั้นได้เก็บรวบรวมเอาทะเบียนบ้าน 2499 และใบเสร็จการเสียภาษีที่ดินทำกิน ซึ่งชาวบ้านให้ไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และไม่มีควมคืบหน้าเรื่องการได้รับสถานภาพสัญชาติไทย จึงยังคงต้องเป็นผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า ถือบัตรสีชมพูมาจนทุกวันนี้

ผลกระทบด้านสาธารณสุขโรค

โดยปกติแล้วชาวมอญบ้านวัดวังกะส่วนหนึ่งใช้น้ำจากแม่น้ำซองกาเรีย และอีกส่วนหนึ่งใช้น้ำจากประปาของหมู่บ้าน ซึ่งมีการนำน้ำจากแม่น้ำซองกาเรียขึ้นไปกักเก็บบนที่สูงและปล่อยลงมาตามท่อประปา แต่ในฤดูน้ำหลาก น้ำจากลำน้ำนี้จะล้นตลิ่ง เพราะน้ำฝนกัดเซาะดินแดงและสโลนลงไปในน้ำเป็นจำนวนมาก ดังนั้น น้ำประปาที่ชาวบ้านนำมาใช้ทั้งอุปโภคและบริโภคก็จะมีปริมาณการปนเปื้อนของสโลนมาก ซึ่งอาจจะเป็นอันตรายต่อผู้ใช้ได้ ซึ่งหากชาวบ้านได้รับสถานภาพเป็นคนไทยแล้ว ความช่วยเหลือดูแลจากทางการในด้านนี้ก็ควรจะได้รับการสมควร เหมือนกับคนไทยทั่วไปด้วย

ผลกระทบด้านสาธารณสุขการรักษาพยาบาล

เนื่องจากไม่มีสถานอนามัยในหมู่บ้าน ผู้เจ็บป่วยจะต้องใช้ไปรักษาตัวที่โรงพยาบาลในตัวอำเภอ สังขละบุรีเพียงที่เดียวเท่านั้น ซึ่งบางครั้งถ้าคนป่วยมีอาการหนักก็อาจจะไม่ทันการ แม้ว่าหลายคนอาจจะบอกว่าการเดินทางจากบ้านวัดวังฯ ไปยังโรงพยาบาลในอำเภอไม่ได้ลำบากอะไร และระยะทางก็ไม่ได้ไกลมาก แต่เนื่องจากการที่ทางการยังไม่ได้นับรวมเอาชาวมอญวัดวังฯ เหล่านี้เข้าเป็นคนไทยตามกฎหมาย การตั้งงบประมาณดูแลรักษาผู้ป่วยของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือการให้บริการสาธารณสุขชุมชนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับชาวบ้าน ก็จะไม่ได้รวมถึงชาววัดวังฯ ความช่วยเหลือ การให้บริการ การให้ความรู้ใดๆ เกี่ยวกับการสาธารณสุขก็ไม่นับรวมชาววัดวังฯ เพราะถือว่าไม่ใช่คนไทย

ผลกระทบด้านสภาพจิตใจและความรู้สึกนึกคิด

ความไม่แน่นอนในเรื่องของสถานภาพการอยู่ในประเทศไทย ส่งผลต่อสภาพจิตใจและความรู้สึกนึกคิดของชาวบ้านวัดวังฯ เป็นอย่างยิ่ง เด็กๆ ที่ได้เข้าโรงเรียนเรียนหนังสือ ก็ไม่มีโอกาสจะได้เรียนต่อในชั้นสูงเมื่อเรียนจบแล้วก็หางานทำไม่ได้ คงทำได้แต่งานรับจ้างใช้แรงงาน ทั้งผู้ปกครองก็ไม่สนับสนุนให้เรียน เพราะเรียนแล้วก็ไม่ได้ใช้ทำอะไร ไม่ต้องเรียนหนังสือก็รับจ้างใช้แรงงานได้เช่นกัน ซึ่งก็นำไปสู่ปัญหาสภาพเป็นอยู่ การใช้ชีวิตประจำวันทั่วไปของทุกๆ คนในหมู่บ้าน สภาพเช่นนี้ยังคงเป็นปัญหาจนถึงชาวมอญรุ่นต่อไป และในที่สุดก็จะส่งผลกระทบถึงประเทศไทยโดยรวม

แม้ว่าในความเป็นจริง มีชาวบ้านวัดวังฯ ส่วนหนึ่งที่ได้สัญชาติไทยแล้ว เพราะเดินทางเข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่วันที่ 19 มีนาคม พ.ศ. 2519 ตามมติคณะรัฐมนตรี พ.ศ. 2535 ส่วนใหญ่ก็จะเป็นกลุ่มที่ค่อนข้างมีฐานะและมีสังคมที่ดีกว่าชาวมอญที่เพิ่งเข้ามาในระยะหลังๆ แต่คนเหล่านี้ก็ยังคงเป็นห่วงอนาคตของลูกหลานชาวมอญที่เกิดบนผืนแผ่นดินไทยแต่ยังไม่ได้รับสถานภาพสัญชาติไทย พวกเขาได้พยายามที่จะนำเสนอข้อที่ควรจะทำ เพื่อให้ได้มาซึ่งสัญชาติไทยของลูกหลานชาวมอญทุกคนที่วัดวังฯ โดยผ่านทางข้าราชการ เจ้าหน้าที่ของรัฐส่วนท้องถิ่น ผ่านทางกลุ่มวิชาการต่างๆ ที่เข้าไปศึกษาเรื่องต่างๆ ในหมู่บ้านวัดวังฯ ผ่านทางหน่วยงานเอ็นจีโอต่างๆ รวมทั้งผ่านทางสื่อมวลชนที่เข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูลสารคดีต่างๆ ในหมู่บ้าน และรวมทั้ง “ชมรมศิษย์เก่าวัดวังฯ” ก็เป็นอีกทางหนึ่งของความพยายามเพื่อชาวบ้านวัดวังฯ แห่งนี้ แต่เหตุผลเรื่อง “ความมั่นคง” ก็จะทำให้เรื่องสถานภาพนี้ยังคงเป็นปัญหาค้างคาอยู่

สำหรับหลวงพ่อดุตตะมนั้น โดยแท้จริงก็คือเมื่อคนไทยและประเทศไทยได้อนุญาตให้ชาวมอญมีที่อยู่อาศัย มีชีวิตอยู่ได้โดยสงบสุข มีพอกินพอใช้ และมีอิสระพอสมควร และสามารถปฏิบัติกิจกรรมตามประเพณี และการนับถือศาสนาได้ ก็นับเป็นการเพียงพอแล้ว “เรื่องอย่างอื่นใดก็ควรแล้วแต่ทางการไทยจะให้เอง” และ

ถ้าหากหลวงพ่อดำเนินการใดๆ เพื่อให้ชาวมอญวัดวังกะได้สัญชาติไทย หลวงพ่อก็คงจะไม่พ้นถูกกล่าวหาว่า “เป็นผู้นำให้ชาวมอญละทิ้งชาติกำเนิด และทรยศต่อความเป็นคนมอญ เป็นต้นเหตุให้ชาวมอญพากันอพยพเข้ามาในประเทศไทย” แม้ว่าหลวงพ่อก็คงจะเห็นด้วยกับความคิดที่ว่า ถ้าได้สัญชาติไทยอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ก็จะช่วยแก้ปัญหาเรื่องการศึกษาระดับสูง การประกอบอาชีพทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน ความรู้สึกที่ไม่ดีระหว่างชาวมอญวัดวังกะกับชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงฝั่งอำเภอ ก็คงจะดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ความเสมอภาคของสองชุมชนก็คงจะช่วยแก้ปัญหาเล็กๆ น้อยๆ ในปัจจุบันได้ และแน่นอนว่าลูกหลานชาวมอญวัดวังกะก็คงจะได้กลับคืนสู่วัดวังกะ เพื่อช่วยกันทำนุบำรุงรักษา พัฒนาความเป็นมอญของชาวมอญวัดวังกะและหมู่บ้านของตนได้ต่อไป แต่การดำเนินการในเรื่องนี้ก็ไม่ควรจะเป็นกิจของสงฆ์ ทั้งชาวมอญวัดวังกะส่วนหนึ่งก็เห็นว่าถ้าการได้มาซึ่งสัญชาติไทยทำได้โดยไม่ถูกต้อง โดยหลวงพ่อเป็นผู้ดำเนินการให้ หรือไม่ถูกต้องโดยการเป็นบุตรบุญธรรมหรือเสียเงินให้กับข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่ไม่ได้เป็นที่ยอมรับของคนไทยและรัฐบาลไทยแล้ว ย่อมก่อให้เกิดผลที่ไม่ดีในภายหลังแน่นอน

บทความนี้คงไม่มีบทสรุป นอกจากจะขอถ่ายทอดคำพูดของหลวงพ่ออุตตมะ ซึ่งแม้ปัจจุบันท่านจะมรณภาพไปเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2549 แล้วก็ตาม หลวงพ่อเคยกล่าวกับชายชราชาวมอญหลายคน ซึ่งเป็นคนกลุ่มแรกๆ ที่เดินทางเข้ามาอยู่ที่บ้านวังกะ ได้เดินทางร่วมมากับหลวงพ่อ โดยกล่าวถึงความรู้สึกในใจของหลวงพ่อกับเคยพูดถึงประเด็นปัญหาเหล่านี้ให้พวกเขาฟังว่า

“หลวงพ่อก็บอกว่าท่านเป็นพระ ประชาชนชาวบ้านก็คุยเอาเอง ก็พูดเอาเองกับทางอำเภอ เราเป็นพระ เราไปพูดเองก็ไม่ได้ ไม่ควร ให้ไปพูดเอาเอง ให้ความเห็นว่ามีทำได้หรือไม่ได้ แล้วตอนนี้ก็คุยกันแล้วว่าได้พวกที่เกิดในเมืองไทย แต่พ่อแม่ให้เป็นต่างด้าว”

“ตอนนี้หลวงพ่อก็คงไม่อยากจะทำอะไรแล้ว ครั้งสุดท้ายหลวงพ่อก็คงประชุมกรรมการของที่นี่ 30 คน หลวงพ่อบอกให้เตรียมไว้แล้ว เราพยายาม ถ้าไม่ได้ ถ้าอยู่ยังอยู่ตามหลังมา แต่จะไปไหนยังไม่วางใจ ถ้าได้ก็อยู่ต่อ ทำเตรียมไว้หน่อย”

“เดี๋ยวนี้หลวงพ่อก็คงไม่พูดอะไรแล้ว ท่านบอกว่าแล้วแต่ ตามบุญตามกรรม ท่านก็บอกกับเจ้าหน้าที่ทั้งหลายว่าใครจะทำก็ได้ทำไป ถ้าถูกต้องก็ทำไป แต่หลวงพ่อก็คงไม่อยากยุ่ง ไม่อยากจะทำอะไรแล้วเรื่องนี้”

“หลวงพ่อก็คงเป็นห่วงเด็กรุ่นใหม่ว่าจะทำอย่างไรให้พวกมัน จะให้อยู่ที่ไหน ท่านก็บอกว่าให้อยู่ดีๆ นะ ถ้าอยู่ดีๆ รัฐบาลจะให้บัตรประชาชนเป็นคนไทย ถ้าอยู่ไม่ดีก็ไม่ให้” ➡

เชิงอรรถท้ายบท

1. ดูรายละเอียดเรื่อง ประเภทและรายละเอียดของบัตรต่างๆ ใน สุจิตลักษณ์ ตีพิมพ์และประภาศรี คำสอาด 2548, 24(1): 29-45.

2. ในขณะนั้น (สิงหาคม 2548) ได้มีการรวบรวมข้อมูลและหลักฐานของผู้ที่ถือบัตรสีชมพูและสีฟ้าในเขตตำบลหนองลู เสนอต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบ เพื่อการพิจารณาสถานภาพ และส่วนหนึ่งประมาณ 50 คนได้รับบัตรประจำตัวประชาชนแล้ว

3. ปี พ.ศ. 2548 มีนักเรียนที่จบจากโรงเรียนวัดวังแก้วเวการามได้เข้าศึกษาต่อที่วิทยาลัยเทคนิคกาญจนาบุรี 2 คน ทั้งนี้โดยการฝากเรียนเป็นกรณีพิเศษจากผู้นำในชุมชนวัดวังแก้ว และจากโรงเรียนวัดวังแก้ว เอง

4. ปี พ.ศ. 2548 โรงเรียนวัดวังแก้วเวการาม มีหลักสูตรท้องถิ่นสังขละบุรีของเรา และผู้วิจัยได้มอบสำเนาการวิจัยนี้แก่ทางโรงเรียน เพื่อให้ประโยชน์ในการเรียนการสอนแล้ว

บรรณานุกรม

- กฤตยา อาชวนิจกุล และพรสุข เกิดสว่าง. 2540. การละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศพม่าจากผู้ลี้ภัยสู่
แรงงานข้ามชาติ. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- การปกครอง, กรม. 2542. ประมวลกฎหมายระเบียบเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์อสาธาณดินแดน.
- จัดภัย บุรุษพัฒน์. 2540. ชนกลุ่มน้อยสัญชาติพม่า. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา.
- โจเซฟ ซิลเวอร์สไตน์, "กบฏชนกลุ่มน้อยและวิกฤตการณ์ในพม่า" **ปาจารยสาร 3** (กรกฎาคม-ธันวาคม 2532):
46-47 แปลโดย สิทธิพงษ์ กัลยาณี.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. 2533. พม่า: ประวัติศาสตร์และการเมือง. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บรรยายสรุปอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี. มปป., มปท.
- ประเสริฐ ทองประสม. 2540. "นโยบายและการดำเนินการของรัฐบาลไทยเกี่ยวกับผู้อพยพชาวมอญ ระหว่างปี
พ.ศ. 2495-2538." **รวมบทความสัมมนาทางวิชาการมอญในบริบทของสังคมไทย 19-21 ธันวาคม 2540**,
หน้า 84-116.
- พรพิมล ตรีโชติ. 2542. **ชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลพม่า**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ภาสกร ศิริยะพันธุ์. 2544. "ปัญหาเสียดิต: ข้อควรทำและไม่ควรทำ" **ไทยกับพม่า ข้อควรทำและไม่ควรทำ**
หน้า 41-42, เอกสารวิชาการชุดโครงการอาณานิคมศึกษา 5 ภูมิภาค เล่มที่ 2.
- ยศ สันตสมบัติ. 2540. **มนุษย์กับวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วันดี สันติภูมิเมธี. "ความหวังสุดท้ายของนายสเวจิน ผู้นำคนสำคัญของชาวมอญ" **สารคดี 19**(219): 34-36.
- สงเคราะห์ชาวเขา, กอง. 2538. **ทำเนียบชุมชนบนพื้นที่สูงในประเทศไทย พ.ศ. 2538**. กรม
ประชาสัมพันธ์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม.
- สมโชค สวัสดิ์รักษ์. 2540. **ความสัมพันธ์ระหว่างพม่า-ไทย-กะเหรี่ยง**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำรา
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุจิตลักษณ์ ดีผดุง. 2525. "มอญ" **วารสารภาษาและวัฒนธรรม 2**(2):56-63.
- สุจิตลักษณ์ ดีผดุง และคณะ. 2540. **มอญ: บทบาทด้านสังคม วัฒนธรรม ความเป็นมาและความ
เปลี่ยนแปลงในรอบ 200 ปี ของกรุงรัตนโกสินทร์**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด.

สุจิตลักษณ์ ดีผดุง, พรทิพย์ อุศุภรัตน์ และประภาศรี คำสอาด. 2542. **สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์: มอญ.**

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.

สุจิตลักษณ์ ดีผดุง และประภาศรี คำสอาด. 2548. "จากเมาะละหม่งสู่สังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี" **วารสารภาษาและวัฒนธรรม** 24(1): 29-45.

สุภรณ์ โอเจริญ. 2541. **มอญในประเทศไทย.** กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สุริยา รัตนกุล และคณะ. 2542. **รายงานการวิจัยโครงการวิจัยเพื่อสำรวจข้อมูลพื้นฐานทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดกาญจนบุรี.** สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.

สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ. 2544. **โครงการแผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆในประเทศไทย.** สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล และสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

หนังสือ 84 ปีหลวงพ่อดุตตะ. 2537. ที่ระลึกในงานฉลองชนมายุ 84 ปี พระราชอุดมมงคลพหลนราทร มหาคณิสสร บวรสังฆารามคามวาสี วัดวังแก้วเวภาราม อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี วันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2537. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

หนังสือฉลองอายุ 93 ปีหลวงพ่อดุตตะ. ที่ระลึกในงานฉลองชนมายุ 93 ปี พระราชอุดมมงคล (หลวงพ่อดุตตะ) 8 มีนาคม 2546. กรุงเทพฯ: บริษัทฟิงเกอร์ปริ้นท์ แกรนด์ จำกัด.

อาณานิเวศศึกษา 5 ภูมิภาค, โครงการ. 2544. **ไทยกับพม่า ข้อควรทำและไม่ควรทำ.** เอกสารวิชาการชุดโครงการอาณานิเวศศึกษา 5 ภูมิภาค เล่มที่ 2.

เอเชียแปซิฟิก, สถาบัน, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. **รวมบทความทางวิชาการ "มอญในบริบทของสังคมไทย"** 19-21 ธันวาคม 2540.

Trip Magazine. Volume 3, No. 31, May 1999.